

FISR2

STRUCTURAL REFORMS BETTER INTEGRATED
WITHIN FISCAL FRAMEWORKS

ERP 2024-2026: INTEGRISANO PLANIRANJE I KOORDINACIJA

Pisanje kvalitetnih strukturnih reformi

Doc. Dr. Sci Merdža Handalić Plahonjić, CEF Expert
Maj 2023

Sadržaj

- Identifikacija strukturne reforme
 - Izbor prepreke/problema ili procesa
 - Izrada strukture reforme
- Pisanje strukturnih reformi
 - Naziv strukturne reforme
 - Opis strukturne reforme
- Primjeri
- Zaključci

Identifikacija strukturne reforme

- Izbor prepreke/problema ili procesa
 - Šta? (prepreka/problem ili proces)
 - Zašto? (trenutno stanje – očekivani rezultat)
 - Kada? (tačan vremenski rok)
 - Rješenje/rezultati (pokazatelji)
 - Efekti (promjena/uticaj/korisnici)
 - Troškovi i budžetiranje

Praktični savjeti:

- Relevantnost prepreke/problema trebalo bi da se odredi na osnovu njene **veličine, broja korisnika, odnosa sa drugim problemima**/procesima/trenutnim stanjem u zemlji i drugim konkretnim faktorima
- **Obrazloženje reforme** trebalo bi da **se zasniva** na analizi **troškovi/ koristi i budžetskom planu**

Identifikacija strukturne reforme

- Izrada strukturne reforme
 - Definisanje elemenata (realni pogled)
 - Kompaktnost (optimalni odnos između sadržine i šireg konteksta)
 - Kratak, jasan i koherentan okvir (logička matrica)
 - Snažna veza između ciljeva, aktivnost i rezultata
 - Podaci i pozivanje na valjane izvore podataka

Praktični savjeti:

- **Struktura reforma** bi trebalo **da se zasniva na** odgovarajućem **definisanju elemenata** koji **čine suštinu prepreke (problema ili procesa) i njihovih međusobnih veza.**
- Svi **ciljevi** bi trebalo **da budu jasno i sveobuhvatno obrađeni** i izraženi uz navođenje **podataka/dokaza**

Identifikacija strukturne reforme

- **Šta treba izbjegavati:**
 - **Fokusiranje na prošlost** (previše detalja i istorijskih podataka) umjesto na sadašnjost (trenutno stanje) i budućnost (očekivani rezultati)
 - Biranje veoma **male, usko definisane prepreke** što samo po sebi ne predstavlja reformu
 - **Suviše veliki ciljevi reforme**, i to naročito ako se definišu **bez realnog i adekvatno planiranog budžeta i dinamike sprovođenja**
 - Aktivnosti koje **nisu koherentno i blagovremeno povezane/previše aktivnosti**
 - **Odsustvo pozivanja na podatke** (Izvori podataka ne mogu biti planovi/strategije)

Pisanje strukturne reforme

- Naziv reforme:
 - Precizan, razumljiv i (koliko god je to moguće) kratak
 - Treba da ukazuje na rezultat reforme (šta treba ostvariti) i bude u odgovarajućem jezičkom registru
 - Treba da sadrži ključne riječi

Praktični savjet:

- Na početku možete imati **širi radni naslov** koji sadrži više detalja **o problemu koji nastojite da riješite.**
- Nakon što „ispeglate“ druge elemente strukturne reforme, trebalo bi da **naslov skratite i učinite ga konciznijim, razumljivijim i usmjerenim na rezultat**

Pisanje strukturnih reformi

Primjeri naziva reformi koje se odnose na Zelenu tranziciju ili Energiju u ERP-ovima za period od 2023. do 2025:

- Ublažavan**je** klimatskih promjena i **energijska efikasnost**
- **Prelazak ka zelenoj i kružnoj ekonomiji** i uspostava ekonomskih instrumenata u oblasti okoliša
- **Realizacija energetske tranzicije u Bosni i Hercegovini**
- Smanjen**je** onečišćenja okoliša i **promocija dekarbonizacije** energetske intenzivnih industrija
- **Unapređenje uslova za povećanje energetske efikasnosti kroz stvaranje uslova za primjenu** energetske označavanja i eko-dizajna, **kao i kroz podsticaje za povećanje energetske efikasnosti**
- Integr**acija** obnovljivih izvora električne energije **kroz projekat**
- **Razvoj energetskog tržišta uz** izgrad**nju** energetske infrastrukture
- Održivi zeleni turizam
- Prom**ocija** obnovljivih izvora energije
- **Finansijska podrška domaćinstvima u cilju primjene mjera energetske efikasnosti**
- Smanjen**je** zagađenja životne sredine i očuvan**je** biodiverziteta

Praktični savjet:

- **Izbegavajte korištenje glagolskih imenica** („jačanje“, „povećanje“) i umesto njih **usmjerite se na krajnji cilj.**

Pisanje strukturnih reformi

Bolji nazivi reformi koje se odnose na Zelenu tranziciju ili Energiju u ERP-ovima za period od 2023. do 2025:

- Ublaženi efekti klimatskih promjena
- Uspostavljeni ekonomskih instrumenati u oblasti okoliša
- Transformisan termosektor u Bosni i Hercegovini
- Smanjeno onečišćenja okoliša i promocija dekarbonizacije energetske intenzivnih industrija
- Unapređenje uslova za povećanje energetske efikasnosti kroz stvaranje uslova za primjenu energetskega označavanja i eko-dizajna, kao i kroz podsticaje za povećanje energetske efikasnosti – Uspostavljen sistem i unaprijeđeni kapaciteti za primjenu energetskega označavanja i eko-dizajna/ Energetsko označavanje i eko-dizajn u primjeni
- Integrisanacija obnovljivih izvora električne energije kroz projekat
- Razvoj energetskega tržišta uz izgradnju energetskega infrastrukture
- Održivi zeleni turizam
- Promocija obnovljivih izvora energije - premalo, usko definisano
- Finansijska podrška domaćinstvima u cilju primjene mjera energetske efikasnosti / Smanjena finalna/primarna potrošnja energije
- Smanjenje zagađenja životne sredine i očuvanje biodiverziteta

Pisanje strukturnih reformi

Opis strukturne reforme:

- Prva rečenica i pasus bi trebalo čitaocu da ukazuje na to o čemu se radi u strukturnoj reformi i zašto je ona značajna.
- Tekst opisa reforme treba da sadrži koncizan opis u kome se ukazuje na pitanje/problem, cilj odnosno ciljeve i veze sa ključnim strukturnim izazovima (ako postoje), kao i sa nacionalnim strateškim dokumentima i/ili sektorskim strategijama.
- Svaka rečenica u opisu reforme treba da bude usmjerena na obrazloženje naziva reforme (sve drugo bi trebalo izostaviti).
- *Tekst opisa reforme treba da bude razumljiv svima, a ne samo stručnjacima iz konkretne oblasti*

Pisanje strukturnih reformi

Kako jasnije preneti poruku u opisu strukturne reforme?

- Odaberite **najjednostavniji način** da izrazite svoje misli.
- Ograničite **dužinu i složenost rečenica**.
- **Izbjegavajte** nepotrebnu **apstraktnost i ponavljanje teksta**.
- Zadržite dosljedan fokus u cijelom opisu reforme – „**Manje je često više**“
- **Aktivnosti** koje čine reformu treba **definirati na koncizan način**. Preveliki broj aktivnosti može navesti čitaoca na pogrešan zaključak.
- **Aktivnosti** treba identifikovati **za period od 3 godine (posebno za svaku godinu)** sa **logičnim tokom i redoslijedom**

Primjeri – ERP BiH 23-25: Ublažavanje klimatskih promjena i energijska efikasnost

Uvijek provjerite da li se tekst može skratiti/sažeti

Prvobitni tekst

Unaprijediti će se **provođenje mjera energijske efikasnosti u Federaciji BiH i unaprijediti proizvodnju iz obnovljivih izvora energije**, te **ispuniti međunarodno preuzete obaveze usaglašavanja sa zahtjevima acquis-a iz oblasti energijske efikasnosti i obnovljivih izvora energije**. Pored navedenog mjera će odgovoriti na izazove klimatskih promjena kroz revolving fond za energijsku efikasnost s ciljem povećanja ulaganja u objekte i procese koji doprinose smanjenju emisija stakleničkih gasova.

Reformska mjere u oblasti tržišta električne energije obuhvata „Zelenu tranziciju“ elektroenergetskog sektora u Republici Srpskoj koja uključuje implementaciju novog Zakona o obnovljivim izvorima energije, donošenje Integrisanog energetskog i klimatskog plana RS i realizaciju kapitalnih investicija (obnovljivi izvori energije (OIE) i ekološki projekti za termoelektrane).

Cilj mjere je da se predstave kretanja u pravcu zelene agende – „Zelena tranzicija“ elektroenergetskog sektora u Republici Srpskoj, te **poveća udio obnovljivih izvora energije kroz realizaciju kapitalnih investicija u obnovljive izvore energije i povećanje energetske efikasnosti**, kao i finalizacija Integrisanog energetskog i klimatskog plana Republike Srpske.

Predložene izmjene

Evidentna je visoka finalna potrošnja energije i niska zastupljenost proizvodnje el. energije iz obnovivih izvora u energetskej srukturi. Dodatno, BiH nije uskladila zakonodavni okvir sa zahtjevima acqis-a (EU direktiva). U cilju osiguranja ušteda finalne potrošnje energije, Vlade RS i FBiH se provesti niz aktivnosti: uspostava finansijskog mehanizma subvencioniranja, podrška (kupovinu i ugradnju) ugradnje visoko štednih materijala (domaćinstvima /javnim objekatima?), eletromobilnosti, uspostava modula za praćenje klimatskih promjena i sl. Vlade FBiH i RS će provesti projekte izgradnje novih proizvodnih objekta obnovivih izvora energije (koje, gdje, proizvodnog kapaciteta?) s ciljem povećanja učešća obnovivih izvora u energetskej strukturi. Obje vlade su opredijeljene na usklađivanje zakonodavnog i strateškog okvira s ciljem

Primjeri ERP BiH 23-25: Prelazak ka zelenoj i kružnoj ekonomiji i uspostava

Ne povezane aktivnosti/previše aktivnosti bez jasno definirane dinamike sprovođenja

Prvobitni tekst	U cilju postizanja kvalitetne zaštite zdravlja ljudi i okoliša, te održivog upravljanja okolišem, potrebno je kontinuirano raditi na unaprijeđenju zakonskog okvira u oblasti okoliša prema standardima EU uz uspostavu adekvatnih finansijskih mehanizama. Cilj ove mjere podrazumijeva značajno unapređenje sistema odvojenog sakupljanja, reciklaže i ponovne upotrebe komunalnog otpada u cijeloj FBiH, eliminisanje i saniranje nelegalnih odlagališta otpada, te izgradnju regionalnih sanitarnih deponija i regionalnih centara za upravljanje otpadom sa pratećom infrastrukturom. ... prelazak industrije ka zelenoj i kružnoj ekonomiji i uspostavljanje ekonomskih instrumenata za unapređenje sistema upravljanja posebnim kategorijama otpada obuhvata aktivnost finansijske podrške realizaciji projekata u industriji koji imaju uticaj na zaštitu životne sredine, a koji se odnose na rekonstrukciju/inoviranje postojećih tehnoloških procesa, efikasnije korišćenje sirovina i energije u proizvodnom procesu, razvoj proizvoda sa smanjenim štetnim uticajem na životnu sredinu, uvođenje standarda za upravljanje zaštitom životne sredine, smanjenje stvaranja otpada, reciklažu i slično. razvoju sistema upravljanja otpadom u Republici Srpskoj predstavlja uspostavljanje zakonskog okvira za održivo upravljanje otpadom, uspostavljanje finansijskih instrumenata za sprovođenje sistema, razvijanje svijesti građana, planiranje i unapređenje sistema, te iniciranje zainteresovanih strana s ciljem uspostavljanja partnerstva u upravljanju otpadom.
Predložene izmene	Aktivnosti koje nisu koherentno i blagovremeno povezane/previše aktivnosti

Primjeri ERP BiH 23-25: Realizacija energetske tranzicije u Bosni i Hercegovini

Izbegavajte umetanje teksta u neodgovarajuća poglavlja

Prvobitni tekst	Kada je riječ o tranziciji uglja, najveću bojazan izaziva pitanje radnika i lokalnih zajednica. U regijama gdje se vrši eksploatacija uglja, efekti tranzicije će biti posebno izraženi, naročito u malim, zabačenim rudarskim mjestima, gdje lokalna ekonomija zavisi od uglja. Ukoliko se tranzicijom uglja ne bude upravljalo pažljivo, naglo zatvaranje rudnika, s posljedičnim zatvaranjem radnih mjesta, bi moglo imati ozbiljne socio-ekonomske uticaje, koji direktno ili indirektno pogađaju radnike i zajednice. Ipak, uz odgovarajuće planiranje, moguća je i Pravedna tranzicija za sve.
Preporuke i predložene izmjene	Premjestiti tekst u poglavlje “Analiza glavnih prepreka” i dopuniti sa podacima radi obrazloženja relevantnosti prepreke (Geografsko područje (koliko stanovnika, koje opštine/), potencijalni broj radnika koji bi izgubili posao, visina potencijalno izgubljenih prihoda lokalne samouprave, i sl. Odnos sa drugim problemima/procesima/trenutnim stanjem u zemlji i drugim konkretnim faktorima: nedovoljno razvijen koncept cjeloživotnog učenja (potencijalna prekvalifikacija, dokvalifikacija) i podrška tom sistemu, imigracija u veće centre i zaostajanje ruralnih krajeve, emigracija u druge zemlje.

Primjeri

Pokušajte da grupišete ili rezimirate aktivnosti

Prvobitni tekst	Aktivnost 1 Aktivnost 23
Predložene izmjene	Aktivnost 1 Aktivnost 7

Pisanje strukturnih reformi

- Sveukupno reforma treba da sadrži:
 - Prepreku – problem koji treba riješiti/proces koji treba unaprijediti
 - Cilj koji treba ostvariti
 - Objašnjenje značaja reforme (relevantnost)
 - Suštinu/sadržinu reforme
 - Zainteresovane strane i njihove uloge
 - Veze sa ključnim strukturnim izazovima i strateškim dokumentima
 - Vremenski okvir/rokove
 - Aktivnosti za trogodišnji period rezimirane na koherentan način
 - Pozivanja na podatke
- Osigurajte da reforma bude sveobuhvatno opisana

Zaključci

- Pisanje strukturne reforme je lakše ako se pravilno provede pripremni proces identifikacije reforme (analize strateških dokumenata, politika, podataka i sl.)
- Opis reforme treba da bude jasan, jednostavan, koherentan i sažet
- Dobar opis reforme je osnova za razradu drugih dijelova strukturne reforme u ERP-u
- „Praktične savjete“ za pisanje treba posmatrati kao alate, a ne pravila
- Uzajamno stručno usavršavanje može biti korisno, pod uslovom da se u svih sedam zemalja razlikuju strukturne reforme u svim oblastima navedenim u ERP-u